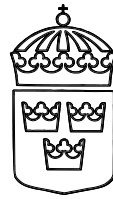

Regeringens proposition

2011/12:61

Alkoholservering på särskilda boenden

Prop.
2011/12:61

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 9 februari 2012

Jan Björklund

Maria Larsson
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att det blir tillåtet att servera spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker till en boende och besökare till denne på särskilda boenden vid vilka måltidsservice tillhandahålls. Detta innebär att ett undantag görs från huvudregeln i alkohollagen (2010:1622) om krav på serveringstillstånd. Med särskilda boenden avses sådana boenden för äldre människor som regleras i 5 kap. 5 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453) och sådana särskilda boenden för funktionshindrade som regleras i 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen och 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Vidare föreslås att den som bedriver servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker på ett sådant särskilt boende som nämnts ovan ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För egenkontrollen ska det finnas ett för verksamheten lämpligt program. Om den som bedriver alkoholservering på ett särskilt boende inte följer de allmänna bestämmelserna i alkohollagen om ordning och nykterhet, åldersgränser eller utlämnande av alkoholdrycker, ska han eller hon kunna förbjudas att fortsätta med serveringen eller meddelas varning, om ett förbud skulle vara en alltför ingripande åtgärd. Ett förbud ska gälla i sex månader. Den som serverar alkoholdrycker i strid med ett sådant förbud döms till böter eller fängelse i sex månader. I ringa fall ska inte dömas till ansvar.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juni 2012.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Förslag till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622)	4
3	Ärendet och dess beredning	10
4	Särskilda boenden	11
4.1	Socialtjänstlagen (2001:453)	11
4.2	Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade	13
5	Servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker	14
6	Överväganden och förslag	18
6.1	Bör alkoholserving på särskilda boenden tillåtas?	18
6.2	Egenkontroll och sanktioner	22
6.3	Följdändring och rättelser i alkohollagen	26
7	Konsekvenser	29
7.1	Alkoholpolitiska konsekvenser	29
7.2	Ekonomiska konsekvenser för kommuner och statliga myndigheter	30
8	Ikraftträdande	32
9	Författningskommentar	32
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet (SOU 2011:41)	35
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag	38
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	40
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	42
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	45
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 februari 2012	47

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2011/12:61

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622).

2 Förslag till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622)

Prop. 2011/12:61

Härigenom föreskrivs i fråga om alkohollagen (2010:1622)

dels att 3 kap. 11, 4 kap. 2 §, 8 kap. 1, 6, 8 och 15 §§, 11 kap. 9 § samt 12 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas tre nya paragrafer, 8 kap. 1 a och 1 b §§ samt 9 kap. 20 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

11 §

Överlåts rörelse där det ingår verksamhet som kräver godkännande som anges i 2 kap. 1 § första stycket eller 3 § första stycket (tillverkning), 4 kap. 1 § första stycket (partihandel), 6 kap. 2 § (handel med teknisk sprit), eller tillstånd enligt 8 kap. 1 § (serveringstillstånd) får överlåtaren sälja sitt lager av alkoholdrycker till efterträdaren, om denne är berättigad att bedriva sådan verksamhet.

Konkurs- eller dödsbo eller, i fråga om utmätt egendom, Kronofogdemyndigheten får *utan hinder* av bestämmelserna i denna lag sälja sprit eller alkoholdrycker till den som har rätt att tillverka eller bedriva partihandel med sådana varor. Alkoholdrycker får även säljas till detaljhandelsbolaget. Motsvarande gäller då en verksamhet måste avvecklas till följd av att godkännande som avses i första stycket har återkallats eller då det finns andra tvingande skäl.

Konkurs- eller dödsbo eller, i fråga om utmätt egendom, Kronofogdemyndigheten får *trots* bestämmelserna i denna lag sälja sprit eller alkoholdrycker till den som har rätt att tillverka eller bedriva partihandel med sådana varor. Alkoholdrycker får även säljas till detaljhandelsbolaget. Motsvarande gäller då en verksamhet måste avvecklas till följd av att *tillstånd eller* godkännande som avses i första stycket har återkallats eller då det finns andra tvingande skäl.

4 kap.

2 §

En partihandlare får sälja varorna till

1. det i 5 kap. 1 § angivna detaljhandelsbolaget,
2. annan partihandlare som har rätt att handla med motsvarande varor,
3. den som har meddelats stadigvarande *serveringstillstånd* i enlighet med reglerna i 8 kap., samt

3. den som har meddelats *tillstånd för servering till allmänheten eller stadigvarande tillstånd för servering i slutet sällskap* i enlighet med reglerna i 8 kap., samt

4. den som har godkänts som skattebefriad förbrukare enligt 31 e § lagen (1994:1564) om alkoholskatt för användning i teknisk, industriell, medicinsk, vetenskaplig eller liknande verksamhet.

En partihandlare får också föra ut eller exportera varorna. Försäljning får också ske till den som har tillstånd enligt lagen (1999:446) om proviantering av fartyg och luftfartyg.

Prop. 2011/12:61

Endast partihandlare får förpacka om eller buteljera alkoholdrycker.

8 kap.

1 §

För servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker krävs tillstånd av den kommun där serveringsstället är beläget (serveringstillstånd).

Serveringstillstånd som avser servering i inrikes trafik på fartyg, luftfartyg eller järnvägståg (trafikservering), meddelas dock av den kommun där det företag som vill bedriva serveringen har sitt säte, eller där den person som vill bedriva serveringen har sitt hemvist. Har företaget inte säte inom landet eller personen inte hemvist inom landet, meddelas tillstånd av Stockholms kommun.

Serveringstillstånd krävs dock inte om serveringen

1. avser ett enstaka tillfälle för i förväg bestämda personer,

2. sker utan vinstintresse och utan annan kostnad för deltagarna än kostnaden för inköp av dryckerna, och

3. äger rum i lokaler där det inte bedrivs yrkesmässig försäljning av alkohol- eller lättdrycker.

Detaljhandelsbolaget får *utan hinder* av bestämmelserna i första stycket anordna provning av alkoholdrycker för allmänheten enligt riktlinjer i avtalet mellan staten och bolaget.

Detaljhandelsbolaget får *trots* bestämmelserna i första stycket anordna provning av alkoholdrycker för allmänheten enligt riktlinjer i avtalet mellan staten och bolaget.

1 a §

Serveringstillstånd krävs inte om serveringen

1. avser ett enstaka tillfälle för i förväg bestämda personer,

2. sker utan vinstintresse och utan annan kostnad för deltagarna än kostnaden för inköp av dryckerna, och

3. äger rum i lokaler där det inte bedrivs yrkesmässig försäljning av alkohol- eller lättdrycker.

1 b §

Serveringstillstånd krävs inte för servering till en boende och besökare till denne på sådana sär-

skilda boenden

1. som avses i 5 kap. 5 § andra stycket och 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) och 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, och

2. vid vilka måltidsservice tillhandahålls.

Den som bedriver alkoholservice enligt första stycket ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För egenkontrollen ska det finnas ett för verksamheten lämpligt program.

6 §

Anordnande av provsmakning av spritdrycker, vin, starköl eller andra jästa alkoholdrycker vid arrangemang riktade till allmänheten är *tillåten* under förutsättning att

1. arrangören har ett stadigvarande serveringstillstånd som omfattar de drycker som provsmakningen avser samt den lokal där provsmakningen ska äga rum, eller

2. de partihandlare som deltar enskilt eller gemensamt ansöker om och erhåller ett tillfälligt tillstånd för provsmakning av de drycker som avses erbjudas.

Tillståndshavare som avses i första stycket 1 ska innan arrangemanget äger rum göra en anmälan till kommunen.

8 §

Servering av folköl får, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, ske om verksamheten bedrivs i sådana lokaler eller andra utrymmen i byggnader eller transportmedel som

1. ingår i anläggningar som är godkända enligt föreskrifter meddelade med stöd av 7 § 1 livsmedelslagen (2006:804) eller registrerade enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 av den 29 april 2004 om livsmedelshygien¹, och

2. är avsedda för stadigvarande verksamhet med livsmedel och där mat serveras samtidigt.

Utan hinder av första stycket får folköl serveras i sådana fall som anges i 1 § andra stycket samt av den som innehar serveringstillstånd.

Trots första stycket får folköl serveras i sådana fall som anges i 1 a §, 1 b § eller av den som innehar serveringstillstånd.

Den som avser att bedriva serve-

Den som avser att bedriva serve-

¹ EUT L 139, 30.4.2004, s. 1 (Celex 32004R0852).

ring av folköl ska anmäla verksamheten hos den kommun där serveringen ska ske. Servering får inte påbörjas innan anmälan har gjorts. Vad nu sagts gäller inte i fall som avses i 1 § andra stycket eller den som har serveringstillstånd.

Den som är anmälningsskyldig enligt tredje stycket ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För egenkontrollen ska det finnas ett för verksamheten lämpligt program.

ring av folköl ska anmäla verksamheten hos den kommun där serveringen ska ske. Servering får inte påbörjas innan anmälan har gjorts. Vad nu sagts gäller inte i fall som avses i 1 a §, 1 b § eller den som har serveringstillstånd.

15 §

Stadigvarande tillstånd för servering till allmänheten får medges endast om serveringsstället har ett eget kök i anslutning till serveringslokalen samt tillhandahåller lagad eller på annat sätt tillredd mat. Gästerna ska kunna erbjudas ett varierat utbud av maträtter. Efter klockan 23.00 får matutbudet begränsas till ett fåtal enklare rätter.

Serveringsstället ska vara utrustat med ett i förhållande till lokalens storlek lämpligt antal sittplatser för matsservering. Om det finns en drinkbar får den ta i anspråk endast en mindre del av serveringsställets totala yta och vara belägen i nära anslutning till matsalen.

Tillfälligt tillstånd för servering till allmänheten får meddelas om serveringsstället tillhandahåller tillredd mat. Detsamma gäller tillstånd för servering i slutet sällskap.

Tillstånd för servering av starköl och vin i foajéer till teater eller konsertlokal under paus i föreställning eller konsert får meddelas utan krav på matsservering. Det ställs inte heller krav på matsservering vid provsmakning enligt 6 eller 7 §.

Tillstånd för servering av starköl, vin och annan jäst alkohol dryck i foajéer till teater eller konsertlokal under paus i föreställning eller konsert får meddelas utan krav på matsservering. Det ställs inte heller krav på matsservering vid provsmakning enligt 6 eller 7 §.

9 kap.

20 §

Kommunen får förbjuda den som bedriver servering av alkohol drycker på särskilda boenden enligt 8 kap. 1 b § att fortsätta med serveringen eller, om förbud är en alltför ingripande åtgärd, meddela en varning, om den som bedriver serveringen inte följer bestämmelserna om ordning och nykterhet i 3 kap. 5 § andra stycket, åldersgränser i 7 § eller utlämnande av alkohol drycker i 8 §. Förbud meddelas för en tid av sex månader räknat från det att

den som bedriver serveringen har fått del av beslutet.

Den kommun där serveringsstället är beläget beslutar om ingripande enligt första stycket.

11 kap.

9 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet säljer eller lämnar ut alkoholdrycker i strid med 3 kap. 7 eller 8 § till någon som inte har uppnått föreskriven ålder eller som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel, eller vid partihandel underlåter att på sätt som föreskrivs i 4 kap. 3 § förvissa sig om att köparen har rätt att återförsälja eller köpa in varan döms för *olovlig dryckeshantering* till böter eller fängelse i högst sex månader.

För olovlig dryckeshantering döms också den som

1. förvarar alkoholdryck i strid med 3 kap. 2 § första stycket eller 8 kap. 24 § tredje stycket,

2. tillåter alkoholförtäring i strid med 8 kap. 24 § första eller andra stycket, *eller*

3. säljer folköl i strid med förbud som meddelats enligt 9 kap. 19 §, *eller*

2. tillåter alkoholförtäring i strid med 8 kap. 24 § första eller andra stycket,

3. säljer folköl i strid med förbud som meddelats enligt 9 kap. 19 §, *eller*

4. serverar alkoholdrycker i strid med förbud som meddelats enligt 9 kap. 20 §.

Till ansvar ska inte dömas den som i strid med 3 kap. 2 § första stycket eller 8 kap. 24 § tredje stycket förvarar alkoholdryck, om det av omständigheterna framgår att drycken var avsedd för annat än försäljning eller förtäring på platsen.

12 kap.

1 §

Sprit, alkoholdrycker och alkoholhaltiga preparat som har varit föremål för brott enligt denna lag eller deras värde samt utbyte av sådant brott ska förklaras förverkade. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagande utgör brott enligt denna lag. Förverkande av alkoholdrycker kan ske även hos den som är fri från ansvar för brottet enligt 11 kap. 10 § andra stycket.

Sprit, alkoholdrycker och alkoholhaltiga preparat som har varit föremål för brott enligt denna lag eller deras värde samt utbyte av sådant brott ska förklaras förverkade. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagande utgör brott enligt denna lag. Förverkande av alkoholdrycker kan ske även hos den som är fri från ansvar för brottet enligt 11 kap. 11 § andra stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2012.

Regeringen beslutade den 4 mars 2010 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att ta fram ett förslag till hur gårdsförsäljning av alkohol-drycker kan ske på ett sätt som är förenligt med EU-rätten liksom detalj-handelsmonopolet och utan att det leder till negativa konsekvenser för folkhälsan samt utreda frågan om möjligheten att tillåta servering av alkoholdrycker på särskilda boenden (dir. 2010:21).

Utredningen antog namnet Utredningen om vissa alkoholfrågor (S 2010:03).

Utredningen överlämnade i december 2010 delbetänkandet Gårdsförsäljning (SOU 2010:98). Denna lagrådsremiss behandlar inte de bedömningar och förslag som görs i det betänkandet.

I april 2011 överlämnades slutbetänkandet Alkoholserving på särskilda boenden (SOU 2011:41). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Socialdepartementet (S2011/4545/FST).

Förslaget till ändring i 11 kap. 9 § alkohollagen (2010:1622) finns inte med i slutbetänkandet. Förslaget har beretts under hand med Svea hovrätt, Åklagarmyndigheten, Statens folkhälsoinstitut, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Sveriges Hotell- och Restaurangföretagare (SHR).

Förslaget till ändring i 8 kap. 8 § alkohollagen finns inte heller med i betänkandet. Det finns däremot med i lagrådsremissens lagförslag. Förslaget till ändring är av följdändrings- och rättelsekaraktär. Någon remissbehandling har därför inte ansetts behövlig.

Förslaget till ändring i 3 kap. 11§, 4 kap. 2 §, 8 kap. 6 och 15 §§ samt 12 kap. 1 § alkohollagen finns inte heller med i betänkandet och inte heller i lagrådsremissens lagförslag. Förslagen till ändringar är av rättelsekaraktär. Någon remissbehandling av förslagen har därför inte ansetts behövligt.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 15 december 2011 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*.

Regeringen följer huvudsakligen Lagrådets förslag. Regeringen återkommer till Lagrådets synpunkter och förslag i avsnitt 6.2 och i författningskommentaren.

Förslagen som rör 3 kap. 11§, 4 kap. 2 §, 8 kap. 6 och 15 §§ samt 12 kap. 1 § alkohollagen är enligt regeringens bedömning författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets yttrande skulle sakna betydelse.

I utredningens uppdrag har ingått att utreda frågan om möjligheten att tillåta alkoholserving på särskilda boenden. I utredningens direktiv (dir. 2010:21) anges dock inte vad som avses med ”särskilda boenden”.

Någon entydig definition av vad som avses med särskilda boenden finns inte. Däremot återfinns ”särskilt boende” i 8 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453). Denna bestämmelse, som handlar om avgifter, hänvisar i sin tur till 5 kap. 5 och 7 §§ socialtjänstlagen. I 5 kap. 5 §, som handlar om bostäder för äldre människor, används ”särskilda boendeformer för service och omvårdnad” och i 5 kap. 7 §, som handlar om människor med funktionshinder, används ”bostäder med särskild service”. I 9 § punkt 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, som handlar om bostäder för vuxna människor med funktionshinder, används bl.a. begreppet ”bostad med särskild service för vuxna”.

En definition av begreppet särskilt boende finns i Socialstyrelsens termbank. Där anges att med särskilt boende avses ”individuellt behovsprövat boende som ges med stöd av socialtjänstlagen eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade”.

I det följande redogörs kort för innehållet i socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade i de delar som är relevanta i detta sammanhang (avsnitt 4.1. och 4.2).

4.1 Socialtjänstlagen (2001:453)

I 1 kap. 1 § socialtjänstlagen, den s.k. portalparagrafen, anges de övergripande målen och grundläggande värderingarna för samhällets socialtjänst – demokrati, jämlikhet, solidaritet och trygghet. I portalparagrafen anges att samhällets socialtjänst ska främja människornas

1. ekonomiska och sociala trygghet,
2. jämlikhet i levnadsvillkor, och
3. aktiva deltagande i samhällslivet.

Socialtjänsten ska under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Verksamheten ska vidare bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Genom den s.k. Ädelreformen, som genomfördes 1992, har den sociala och medicinska kompetensen integrerats inom de särskilda boendeformerna för service och omvårdnad och bostäder med särskild service. Enligt 18 § första stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) ska varje kommun erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som bor i en sådan boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen.

Kommunen har möjlighet att sluta avtal med någon annan om att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får dock inte överlämnas till ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ (2 kap. 5 § socialtjänstlagen).

Äldre människor

Huvuddelen av kommunernas äldreomsorg utgörs av hemtjänst och särskilt boende. Särskilt boende inkluderar även korttidsvård. Därutöver har kommunerna dagverksamheter och insatser som trygghetslarm, måltidsservice, uppsökande verksamhet, anhörigstöd m.m. I många kommuner finns dagcentraler där äldre personer utan biståndsbedömning kan ta del av olika aktiviteter.

Särskilda bestämmelser om äldre människor finns i 5 kap. 4–6 §§ socialtjänstlagen. Där anges att socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Från och med den 1 januari 2011 har en nationell värdegrund för äldreomsorgen införts i socialtjänstlagen. Värdegrunden innebär att socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (5 kap. 4 § första stycket socialtjänstlagen). Värdegrunden gäller för såväl offentligt som enskilt bedrivna verksamheter inom äldreomsorgen. Värdegrunden omfattar såväl handläggning av ärenden som utförande av insatser (se prop. 2009/10:116 s. 97). Med värdighet i detta sammanhang avses att den äldre har rätt att leva sitt liv utifrån sin identitet och personlighet och att han eller hon bör få stöd att behålla sina intressen och vanor. Med välbefinnande i detta sammanhang avses upplevelsen av den egna livssituationen. Begreppet värdigt liv har en övergripande karaktär och kan innebära sådant som privatliv och kroppslig integritet, självbestämmande, delaktighet, individanpassning m.m. I värdegrunden ligger bl.a. att äldreomsorgen behöver respektera och stödja den enskildes självbestämmande och autonoma livsföring (se prop. 2009/10:116 s. 26–30). Enligt 5 kap. 5 § första stycket socialtjänstlagen ska socialnämnden verka för att äldre människor får goda bostäder och ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service. Vidare ska kommunen enligt paragrafens andra stycke inrätta *särskilda boendeformer för service och omvårdnad* för äldre människor som behöver särskilt stöd. Kommunernas ansvar utesluter inte att verksamheter av detta slag kan bedrivas även i enskild regi. Det följer av 2 kap. 5 § socialtjänstlagen.

Till de särskilda boendeformerna för service och omvårdnad hör inte bara ålderdomshem och andra servicehus utan även gruppboenden för äldre och de sjukhem eller motsvarande som fördes över till kommunerna år 1992 i samband med Ädelreformen (prop. 1990/91:14 s. 146).

En lägenhet i ett särskilt boende hyrs på samma sätt som andra bostäder och kan berättiga till bostadstillägg till pensionärer. Utöver hyra betalar den enskilde avgift, dels för service och omvårdnad, dels för måltider.

I 5 kap. 7–8 a §§ socialtjänstlagen finns särskilda bestämmelser om människor med funktionshinder. Enligt 7 § första stycket ska socialnämnden verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Vidare ska socialnämnden medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd (andra stycket). Kommunen ska vidare inrätta *bostäder med särskild service* för dem som till följd av betydande svårigheter i sin livsföring behöver ett sådant boende (tredje stycket).

Kommunen är således skyldig att inrätta bostäder med särskild service också för yngre personer, om de på grund av funktionshinder inte har möjlighet att bo i ordinarie boende.

Bostad med särskild service hyrs på samma sätt som andra bostäder och kan berättiga till bostadstillägg. Utöver hyra betalar den enskilde avgift för, dels service och omvårdnad, dels för måltider enligt bestämmelser i socialtjänstlagen.

4.2 Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade är en rättighetslag med tio angivna insatser som den enskilde har rätt till under vissa förutsättningar. Genom lagen har personer med mer omfattande och varaktiga funktionshinder fått en starkare ställning i samhället och ökade möjligheter att själva styra över sin vardag.

Kommunerna är huvudmän för merparten av den verksamhet som regleras i lagen. Kommunerna har också enligt socialtjänstlagen ansvar för insatser till personer med funktionshinder (se avsnitt 4.1). En kommun får med bibehållet ansvar sluta avtal med någon annan om att tillhandahålla insatser enligt lagen (se 17 §).

Enligt lagen har den enskilde en ovillkorlig rätt till en specifik insats om villkoren för att erhålla en insats är uppfyllda. Lagen ger således inte utrymme för kommunen att neka den enskilde en bostad med särskild service med motiveringen att alternativa insatser kan tillgodose behovet av hjälp.

Personkretsen framgår av 1 § och utgörs av tre grupper:

1. personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,
2. personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller
3. personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Av 4 § följer att lagen ger de personer som ingår i lagens personkrets rätt till särskilda insatser som betingas av deras särskilda behov utan att

inskränka de rättigheter som kan gälla enligt mera generellt verkande lagar, framför allt socialtjänstlagen.

Det finns tio olika insatser som enligt 9 § kan beviljas. Bland dessa märks *bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna* (punkten 9).

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade reglerar inte i detalj hur boendet för vuxna ska vara organiserat. En bostad kan vara utformad på olika sätt. Följande tre huvudformer kan urskiljas (se prop. 1992/93:159 s. 179–180):

- gruppboestad
- serviceboestad, och
- annan särskilt anpassad bostad.

Gruppboestad och serviceboestad är att betrakta som ”bostäder med särskild service” vilket däremot inte gäller boendeformen ”annan särskilt anpassad bostad”. För samtliga boendeformer gäller dock att bostaden ska vara fullvärdig, att den är den enskildes privata och permanenta hem och att den inte ska ha en institutionell prägel. Dessutom innebär ett boende i ”bostad med särskild service” enligt lagen att omvårdnad ska ges utifrån individuella behov och önskemål, med syfte att tillförsäkra den enskilde goda levnadsvillkor.

En bostad med särskild service hyrs på samma sätt som ordinära bostäder och kan berättiga till bostadstillägg.

5 Servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker

Med servering avses försäljning av alkoholdrycker till konsument, om det sker för förtäring på stället. Begreppet definieras på detta sätt i 1 kap. 11 § andra stycket alkohollagen (2010:1622). Annan försäljning till konsument är att betrakta som detaljhandel enligt alkohollagens terminologi. Med försäljning avses i sin tur att man tillhandahåller alkoholdryckerna mot ersättning.

Bestämmelser om servering av alkoholdrycker finns i 8 kap. alkohollagen. Huvudregeln är att servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker kräver tillstånd (8 kap. 1 § första stycket). I paragrafens tredje stycke finns dock ett undantag från tillståndskravet. Det gäller fall då serveringen

1. avser enstaka tillfälle för i förväg bestämda personer,
2. sker utan vinstintresse och utan annan kostnad för deltagarna än kostnaden för inköp av dryckerna, och
3. äger rum i lokaler där det inte bedrivs yrkesmässig försäljning av alkohol- och lättdrycker.

Undantaget kom till efter lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2001. I den proposition som låg till grund för ändringen uttalade regeringen bl.a. följande (prop. 2000/01:97 s. 44):

Enligt regeringens mening bör kravet på serveringstillstånd kunna avskaffas när det gäller enstaka arrangemang som anordnas för vissa bestämda personer och där dessa inte betalar mer för dryckerna än själv-

kostnadspris. Härmed avses inköpspriset för dryckerna. Något kommersiellt intresse får inte finnas. Den får inte heller äga rum på serveringsställe där det bedrivs yrkesmässig försäljning av alkoholdrycker eller lättdrycker. Att upprätthålla krav på tillstånd i fråga om dessa tillställningar synes närmast motverka allmänhetens förståelse för det alkoholpolitiska regelsystemet.

När undantagsbestämmelsen infördes angavs i författningskommentaren att undantag från kravet på serveringstillstånd avsåg enstaka helt privata arrangemang, där serveringen av spritdrycker, vin eller starköl bedrivs till självkostnadspris. Med självkostnadspris avsågs att deltagarna inte betalar mer för dryckerna än inköpspriset för dessa. Något kommersiellt utbyte av alkoholserveringen får inte finnas. Serveringen ska ske till i förväg bestämda deltagare och arrangemanget får inte anordnas i lokaler där det bedrivs yrkesmässig försäljning av alkoholdrycker eller lättdrycker (prop. 2000/01:97, s. 86).

Allmänna bestämmelser om försäljning

I 3 kap. alkohollagen finns allmänna bestämmelser om försäljning. Försäljning till konsument benämns servering om det sker för förtäring på stället (1 kap. 11 § andra stycket). De allmänna bestämmelserna om försäljning i 3 kap. är därför tillämpliga även när det gäller servering. Servering av alkoholdrycker får inte ske till den som inte har fyllt 18 år (3 kap. 7 § andra stycket). Alkoholdrycker får inte heller lämnas ut till den som är märkbart påverkad av alkohol eller andra berusningsmedel (3 kap. 8 § första stycket). Den som lämnar ut alkoholdrycker ska förvissa sig om att mottagaren har uppnått rätt ålder (3 kap. 8 § tredje stycket).

Serveringstillstånd (stadigvarande och tillfälliga)

Frågor om serveringstillstånd prövas av den kommun där serveringsstället är beläget (se 8 kap. 1 § första stycket).

Enligt 8 kap. 2 § första stycket kan serveringstillstånd meddelas för servering till allmänheten eller i förening, företag eller annat slutet sällskap. Tillståndet kan avse servering året runt eller årligen under en viss tidsperiod (stadigvarande serveringstillstånd). Det kan även avse en enstaka tidsperiod eller ett enstaka tillfälle (tillfälligt serveringstillstånd). Huvudregeln är att ett stadigvarande tillstånd gäller tills vidare. Kommunen får dock begränsa tillståndets giltighet till viss tid om det finns särskilda skäl (8 kap. 2 § andra stycket). Sådana särskilda skäl kan exempelvis vara att sökandens situation inte kan överblickas annat än för en begränsad tid eller att man kan förutse förändringar i verksamheten som skulle kunna motivera en förnyad prövning (prop. 1994/95:89 s. 101).

Ett serveringstillstånd kan gälla spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker eller en eller flera av dessa drycker (8 kap. 2 § tredje stycket).

Krav på matservering och kök

Enligt 8 kap. 15 § första stycket får ett *stadigvarande tillstånd* för servering till allmänheten medges bara om serveringsstället har ett eget kök i anslutning till serveringslokalen och tillhandahåller lagad eller på annat sätt tillredd mat. Gästerna ska kunna erbjudas ett varierat utbud av maträtter.

Ett *tillfälligt tillstånd* för servering till allmänheten får meddelas om serveringsstället tillhandahåller tillredd mat. Detsamma gäller tillstånd för servering i slutet sällskap (8 kap. 15 § tredje stycket). I dessa fall krävs således inte att serveringsstället har ett eget kök i anslutning till serveringslokalen eller att gästerna ska kunna erbjudas ett varierat utbud av maträtter.

Från och med den 1 januari 2011 kan även den som bedriver cateringverksamhet för slutna sällskap meddelas stadigvarande serveringstillstånd under förutsättning att den lokal där serveringen äger rum för varje tillfälle anmäls till och godkänns av kommunen (8 kap. 4 § första stycket). Med catering avses här servering av färdiglagad mat och av alkoholdrycker på beställning av slutna sällskap som sker antingen i en för tillfället förhyrd lokal eller i hemmet (prop. 2009/10:125 s. 100). För att få stadigvarande serveringstillstånd krävs att den som bedriver cateringverksamhet har ett eget kök för tillredning av mat (8 kap. 4 § andra stycket).

Ett serveringstillstånd ska omfatta ett visst avgränsat utrymme. Vidare måste detta utrymme disponeras av tillståndshavaren. Särskilt tillstånd kan dock meddelas för flera tillståndshavare att utnyttja ett gemensamt serveringsutrymme (8 kap. 14 §).

Krav på sökanden

Serveringstillstånd får bara meddelas den som visar att han eller hon med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden samt omständigheterna i övrigt är lämplig att utöva verksamheten och att verksamheten kommer att drivas i enlighet med de krav som ställs upp i alkohollagen (8 kap. 12 § första stycket). Sökanden ska genom att avlägga ett prov visa att han eller hon har de kunskaper om alkohollagen och anslutande föreskrifter som krävs för att på ett författningenligt sätt kunna utöva serveringsverksamheten (8 kap. 12 § andra stycket).

Även om övriga krav som uppställs i alkohollagen är uppfyllda får serveringstillstånd vägras om alkoholservice på grund av serveringsställets belägenhet eller av andra skäl kan befaras medföra olägenheter i fråga om ordning och nykterhet eller särskild risk för människors hälsa (8 kap. 17 §).

Krav på personal m.m.

I 8 kap. 18 § finns bestämmelser med krav på personal. Tillståndshavaren eller av denne utsedd serveringsansvarig person ska ha tillsyn över serveringen och vara närvarande på serveringsstället under hela serveringstiden. Den som är serveringsansvarig ska ha fyllt 20 år och vara lämplig

för uppgiften med hänsyn till sina personliga egenskaper och omständigheterna i övrigt. Vid servering av alkoholdrycker ska ansvarig personal se till att måttfullhet iakttas och att störningar på grund av oordning eller onykterhet undviks (8 kap. 20 §).

Priset för en alkoholdryck vid servering får inte sättas lägre än inköpspriset för drycken plus skäligt påslag. Prissättningen får inte ske på ett sådant sätt att försäljning av drycker med högre alkoholhalt främjas. Gästerna får inte heller uppmanas eller förmås att köpa alkoholdrycker. Bestämmelser om detta finns i 8 kap. 21 §.

Det är förbjudet att från ett serveringsställe med serveringstillstånd medföra spritdrycker, vin, starköl eller andra jästa alkoholdrycker som har serverats i lokalen. Det är också förbjudet att dricka eller tillåtas dricka andra alkoholdrycker på serveringsstället än sådana som har serverats i enlighet med tillståndet (8 kap. 23 och 24 §§).

Tillsyn

Statens folkhälsoinstitut har det övergripande ansvaret för tillsynen över att alkohollagens regler följs. Länsstyrelserna har tillsyn inom länet och ska biträda kommunerna med råd i deras tillsynsverksamhet (9 kap. 1 §). Kommunerna har tillsammans med polismyndigheten tillsyn över efterlevnaden av de bestämmelser som gäller för servering av alkoholdrycker (9 kap. 2 § första stycket).

Enligt 9 kap. 11 § ska den som har beviljats serveringstillstånd anmäla hos kommunen när han eller hon avser att påbörja verksamheten. En anmälan ska också göras om verksamheten läggs ned, om avbrott sker i verksamheten eller om verksamheten förändras till sin omfattning eller i något annat hänseende är av betydelse för tillsynen.

Om en innehavare av ett serveringstillstånd inte längre uppfyller de krav som gällde för tillståndets meddelande eller inte följer bestämmelserna om servering i alkohollagen eller de villkor eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, får kommunen meddela innehavaren en erinran, eller i allvarigare fall eller vid upprepade överträdelse, en varning (9 kap. 17 §). Kommunen har också möjlighet att återkalla ett serveringstillstånd, t.ex. om det med tillståndshavarens vetskap har förekommit brottslig verksamhet på eller i anslutning till serveringsstället utan att tillståndshavaren har ingripit eller om tillståndshavaren brutit mot alkohollagen eller vad som i övrigt gäller för tillståndet på ett sådant sätt att en varning inte är en tillräckligt ingripande åtgärd, eller om tillståndshavaren har tilldelats en eller flera varningar tidigare utan att de förhållanden som föranlett varningen har rättats till (9 kap. 18 §).

Straffansvar

Straffbestämmelserna finns i 11 kap. alkohollagen.

När det gäller servering av alkoholdrycker kan flera straffbestämmelser bli tillämpliga. Den som t.ex. uppsåtligen eller av oaktsamhet serverar alkoholdrycker utan serveringstillstånd när så krävs döms till *olovlig försäljning av alkoholdrycker* till böter eller fängelse i högst två år

(11 kap. 3 §). Om brottet har begåtts uppsåtligen och är grovt, döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år (11 kap. 4 §). Försök och förberedelse till olovlig försäljning av alkoholdrycker är också straffbart enligt 23 kap. brottsbalken (11 kap. 11 §).

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet säljer eller lämnar ut alkoholdrycker till någon som inte har uppnått föreskriven ålder eller som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel döms för *olovlig dryckeshantering* till böter eller fängelse i högst sex månader (11 kap. 9 § första stycket). Om brottet olovlig dryckeshantering är att anse som ringa ska dock inte dömas till ansvar (se 11 kap. 10 §).

Servering av folköl

För servering av folköl krävs inget tillstånd. Dock gäller, liksom vid detaljhandel med denna dryck, ett krav på att verksamheten bedrivs i en lokal som är godkänd livsmedelslokal och att mat samtidigt serveras i lokalen (se 8 kap. 8 § första stycket).

Den som avser att bedriva servering av folköl ska anmäla verksamheten hos den kommun där serveringen ska ske. Servering får inte påbörjas innan anmälan har gjorts (8 kap. 8 § tredje stycket). Detta gäller dock inte den som har serveringstillstånd. Den anmälningsskyldige ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen av folköl (8 kap. 8 § fjärde stycket).

Om servering med folköl föranleder olägenheter i fråga om ordning och nykterhet eller om bestämmelserna i alkohollagen inte följs, får kommunen förbjuda den som bedriver försäljningen att fortsätta verksamheten eller, om förbud är en alltför ingripande åtgärd, meddela en varning (9 kap. 19 § första stycket). Om någon trots ett sådant förbud fortsätter att servera folköl kan han eller hon dömas till ansvar för *olovlig dryckeshantering* (se 11 kap. 9 § andra stycket).

6 Överväganden och förslag

6.1 Bör alkoholservering på särskilda boenden tillåtas?

Regeringens förslag: I alkohollagen tillåts servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker till de boende och besökare till denne på sådana särskilda boenden som avses i 5 kap. 5 och 7 §§ socialtjänstlagen och 9 § 9 lagen om stöd till vissa funktionshindrade och vid vilka måltidsservice tillhandahålls.

Utredningens förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens.

Remissinstanserna: Den övervägande majoriteten av remissinstanserna instämmer med utredningens förslag. *Vilhelmina kommun*, *IOGT-NTO*, *Riksförbundet PensionärsGemenskap* och *Pingströrelsens HandikappVerksamhet* avstyrker dock förslaget med hänsyn till de alkoholpolitiska konsekvenserna. *Socialstyrelsen* och *Länsstyrelsen i Blekinge*

län tar upp problematiken med alkoholkonsumtion i kombination med mediciner. *Länsstyrelsen i Västerbotten och Linköpings kommun* anser att begreppet närstående är oklart. Prop. 2011/12:61

Skälen för regeringens förslag

Utgångspunkter

Utredningen om vissa alkoholfrågor har haft i uppdrag att utreda frågan om möjligheten att tillåta alkoholservice på särskilda boenden. Som regeringen redogjort för i avsnitt 4 finns det inte någon definition i lag av "särskilt boende". Däremot återfinns "särskilt boende" i 8 kap. 2 § socialtjänstlagen. Denna bestämmelse, som handlar om avgifter, hänvisar i sin tur till 5 kap. 5 och 7 §§ socialtjänstlagen. I 5 kap. 5 §, som handlar om bostäder för äldre människor, används "särskilda boendeformer för service och omvårdnad" och i 5 kap. 7 §, som handlar om människor med funktionshinder, används "bostäder med särskild service". I 9 § punkt 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, som handlar om bostäder för vuxna människor med funktionshinder, används bl.a. begreppet "bostad med särskild service för vuxna".

Mot bakgrund av ovan sagda anser regeringen att med särskilda boenden ska avses sådana boenden för äldre människor som regleras i 5 kap. 5 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453) och sådana särskilda boenden för funktionshindrade som regleras i 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen och 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Det är alltså fråga om individuellt behovsprövat boende som ges med stöd av socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Från och med den 1 januari 2011 har en nationell värdegrund för äldreomsorgen införts i socialtjänstlagen (prop. 2009/10:116, bet. 2009/10:SoU18, rskr. 2009/10:289). Värdegrunden innebär att socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. I det ligger bl.a. att äldreomsorgen behöver respektera och stödja den enskildes självbestämmande och autonoma livsföring. Den äldre ska t.ex. kunna påverka när måltider ska intas och vilken mat som serveras. Detsamma bör gälla också vilka drycker man önskar förtära till måltiderna. Något annat bör enligt regeringens mening inte heller gälla i fråga om socialtjänstens omsorg om de funktionshindrade.

För att få en uppfattning av i vilken utsträckning och på vilket sätt alkoholservice på särskilda boenden förekommer eller anordnas har utredningen varit i kontakt med några kommuner. Utredningen har bl.a. uppgivit följande (se SOU 2011:41 s. 33).

I några av de tillfrågade kommunerna finns det särskilda boenden som själva har serveringstillstånd eller som har restauranger med serveringstillstånd. Om det särskilda boendet drivs i kommunal regi kan kommunen ha fått serveringstillståndet. Om kommunen har slutit avtal med en enskild utförare om att utföra kommunens uppgifter kan denne ha fått serveringstillståndet. Kommunen eller den enskilda utföraren kan också ha lagt ut matservicingen på entreprenad till någon extern utförare (t.ex.

ett restaurangföretag). Den externa utföraren kan då ha serveringstillstånd. Utredningen har inte fått uppgifter om i vilken utsträckning de befintliga serveringstillstånden avser servering till allmänheten eller till slutna sällskap. Alkoholservering på särskilda boenden förekommer även utan serveringstillstånd. Som exempel har nämnts servering av alkoholdrycker vid högtider, helger eller andra festliga tillfällen.

Av utredningens redovisning framgår också att särskilda boenden kan utformas på många olika sätt, allt efter de boendes behov. I särskilda boenden har de boende sina hem och får det stöd och den service som de behöver. I många fall inhandlar och lagar de boende – eventuellt med hjälp och tillsammans med andra – sin mat i den egna bostaden. I den mån de önskar förtära alkoholdrycker till en måltid kan de göra det på samma sätt som de som bor i ordinärt boende.

Mot bakgrund av redogörelsen ovan gör regeringen bedömningen att frågan om tillstånd till alkoholservering på särskilda boenden bara är aktuell i de fall måltidsservice serveras på det särskilda boendet.

Bör servering på särskilda boenden tillåtas utan tillståndsprövning i varje enskilt fall?

Som regeringen redogjort för i avsnitt 5 är huvudregeln att servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker kräver serveringstillstånd (8 kap. 1 § första stycket). Enligt tredje stycket i samma paragraf krävs det dock inte något tillstånd om serveringen

- avser enstaka tillfälle för i förväg bestämda personer,
- sker utan vinstintresse och utan annan kostnad för deltagarna än kostnaden för inköp av dryckerna, och
- äger rum i lokaler där det inte bedrivs yrkesmässig försäljning av alkohol- och lättdrycker.

Tillstånd krävs inte heller för servering av folköl. Däremot krävs i dessa fall en anmälan till kommunen och att man utövar egenkontroll (8 kap. 8 § alkohollagen).

Av den undersökning som utredningen har gjort framgår att servering av alkoholdrycker, dvs. försäljning för förtäring på stället, förekommer på särskilda boenden och att det sker antingen inom ramen för ett serveringstillstånd (8 kap. 1 § första stycket alkohollagen) eller på grundval av bestämmelserna om icke tillståndspliktig servering vid enstaka tillfällen (8 kap. 1 § tredje stycket alkohollagen).

Utöver detta förekommer det att de boende på särskilda boenden enskilt eller gemensamt köper in alkoholdrycker som de förtär vid gemensamma måltider eller andra tillfällen. Det är då emellertid inte fråga om servering i alkohollagens mening.

Detta innebär att man med de bestämmelser som gäller i dag behöver tillstånd enligt alkohollagen för servering av alkoholdrycker på särskilda boenden, om en sådan servering förekommer med någon form av regelbundenhet, t.ex. vid helger och födelsedagsfiranden. I de flesta fall bör det räcka med tillstånd till servering för slutna sällskap, beroende dock på hur serveringen anordnas.

Den fråga man bör ställa sig är om det är nödvändigt med tillstånd och en prövning i varje enskilt fall, eller om det kan räcka med att i lagstiftningen tillåta servering av alkoholdrycker på särskilda boenden.

För att kunna få ett serveringstillstånd måste sökanden uppfylla ett antal krav som ställts upp i alkohollagen. Det gäller bl.a. krav på matservering, kök och lokaler, krav på att sökanden ska vara lämplig, krav på serveringspersonal etc. En beskrivning av dessa bestämmelser finns i avsnitt 5. Skälen till att man har dessa krav är alkoholpolitiska, såsom att man har velat att förebygga olika alkoholpolitiska olägenheter såsom t.ex. ordnings- och nykterhetsproblem.

Regeringen anser att man inte bör reglera mer än nödvändigt. Ett grunddrag i svensk alkohollagstiftning är att motverka risken för att servering medför alkoholpolitiska konsekvenser. Restriktioner måste begränsas till sådana som allmänheten uppfattar som meningsfulla, för att inte förtroendet för alkoholpolitiken ska minska.

En första förutsättning för att ett serveringstillstånd ska kunna beviljas är enligt 8 kap. 12 § alkohollagen att sökanden kan visa att han eller hon är lämplig att utöva verksamheten med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden samt omständigheterna i övrigt och att verksamheten kommer att drivas i enlighet med de krav som ställs upp i alkohollagen. Vidare krävs att sökanden genom att avlägga prov visar att han eller hon har de kunskaper om lagstiftningen som behövs för att utöva serveringsverksamheten på ett lagenligt sätt. Bestämmelserna har sin grund i att servering av alkohol till allmänheten är en socialt ansvarsfull uppgift och att man därför måste säkerställa att det bara är seriösa aktörer som kan komma i fråga och att de har en god kunskap om det regelverk som omgärdar alkoholservingen.

Det är kommunernas ansvar att bedriva verksamhet i form av särskilda boenden som avses i 5 kap. 5 § andra stycket och 7 § tredje stycket socialtjänstlagen och i 9 § 9 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Det är också kommunen som prövar frågor om serveringstillstånd enligt alkohollagen. Kommunen prövar alltså sin egen lämplighet för verksamheten enligt 8 kap. 12 § alkohollagen i de fall kommunen söker och får tillstånd till alkoholserving på särskilda boenden som kommunen själv driver. Det framstår inte som en alldeles nödvändig ordning. Kommunen kan också uppdra åt någon annan att driva särskilda boenden. Kommunen eller den åt vilken kommunen har uppdragit att driva det särskilda boendet kan också i sin tur uppdra åt någon underentreprenör att tillhandahålla måltidsservice på det särskilda boendet.

Med hänsyn till den prövning som kommunen ändå måste göra innan den uppdrar åt en enskild aktör att bedriva verksamhet i form av särskilt boende, kan det enligt regeringens bedömning inte anses nödvändigt att kommunen prövar dennes lämplighet också inom ramen för ett tillståndsförfarande enligt alkohollagen.

Enligt regeringen framstår således en individuell lämplighetsprövning enligt alkohollagen inte som nödvändig när det gäller den som driver ett särskilt boende där måltidsservice tillhandahålls. Detta gäller oavsett om kommunen bedriver verksamheten i egen regi eller om det särskilda boendet är upphandlat på entreprenad och oavsett om någon underentreprenör i sin tur bedriver måltidsservicen. De krav som alkohollagen stäl-

ler bör kunna tillgodoses inom ramen för den prövning som kommunen ändå måste göra innan den uppdrar åt någon enskild utförare att bedriva verksamheten.

Sammanfattningsvis anser regeringen att de skyddsintressen som ligger bakom de krav som ställs i 8 kap. alkohollagen för att få serveringstillstånd är tillgodosedda när det gäller alkoholservering till de boende på sådana särskilda boenden vid vilka måltidsservice tillhandahålls. Regeringen föreslår därför att sådan alkoholservering tillåts i alkohollagen.

Nästa fråga är vem som ska kunna serveras. Utgångspunkten är att det är framför allt de som bor på ett särskilt boende som ska kunna serveras alkoholdrycker utan krav på serveringstillstånd. Man kan anta att det i praktiken oftast blir aktuellt med alkoholservering i samband med högtidsdagar eller helger, då kanske även anhöriga och andra närstående besöker den boende och vill äta en måltid tillsammans med honom eller henne. Regeringen anser därför att även den som besöker den boende ska kunna serveras alkoholdrycker. Det ska således inte vara fråga om servering till allmänheten, utan om servering till en bestämd krets personer, anhöriga, andra närstående eller andra personer som besöker den boende.

En fråga som dock kan bli aktuell vid servering av alkoholdrycker på särskilda boenden är hur man ska göra när det gäller boende som av medicinska skäl inte bör dricka alkohol, t.ex. på grund av att det inte passar med en viss läkemedelsbehandling. Det är naturligt att det kan bli ett dilemma för personalen om den boende vill dricka alkohol t.ex. i strid mot läkares ordination. *Socialstyrelsen* och *Länsstyrelsen i Blekinge län* har uppmärksammat denna problematik. Detta dilemma är dock inget nytt utan problemet kan uppstå redan i dag då den boende dricker alkohol i den egna bostaden eller matsalen och detta oavsett om restaurangen vid det särskilda boendet har ett serveringstillstånd eller inte. Det är alltid individens eget ansvar och hans eller hennes beslut måste respekteras. Samtidigt är det lämpligt att personalen på ett särskilt boende är informerad om de restriktioner som kan gälla för en enskild boende och att personalen, om det blir aktuellt, avråder från inköpet och dokumenterar vad som har förekommit. En lämplig ordning kan också vara att man till ledning för personalen utarbetar rutiner för att undvika respektive hantera sådana situationer.

6.2 Egenkontroll och sanktioner

Regeringens förslag: Den som bedriver alkoholservering på ett särskilt boende ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För egenkontrollen ska det finnas ett för verksamheten lämpligt program.

Om den som bedriver alkoholservering på ett särskilt boende inte följer de allmänna bestämmelserna i alkohollagen om ordning och nykterhet, åldersgränser eller utlämnande av alkoholdrycker ska kommunen kunna förbjuda serveringen eller meddela en varning, om ett förbud skulle vara en alltför ingripande åtgärd. Ett förbud ska gälla i sex månader. Den som serverar alkoholdrycker på ett särskilt boende i strid med ett sådant förbud döms för olovlig dryckeshantering till

Utredningens förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens. I utredningens förslag saknas en straffbestämmelse för den som bedriver alkoholserving på ett särskilt boende i strid med ett av kommunen meddelat förbud.

Remissinstanserna: Den övervägande majoriteten av remissinstanser instämmer i eller har inte haft något att invända mot utredningens förslag. *Statens folkhälsoinstitut m.fl.* betonar vikten av vägledning när det gäller egenkontrollprogrammen. *Eskilstuna kommun, Gävle kommun, Jönköpings kommun, Sundsvalls kommun, Åre kommun, Kommunala alkoholhandläggares förening (KAF)* och *Riksförbundet Pensionärs-Gemenskap* anser att en anmälningsskyldighet bör finnas. *Länsstyrelsen i Blekinge län* och *Länsstyrelsen i Västerbottens län* pekar på vikten av att personalen får utbildning när det gäller ansvarsfull alkoholserving. *Danderyds kommun* anser att det inte behöver införas en bestämmelse om befogenheter för kommunen att meddela varning eller förbud vid överträdelse av bestämmelserna i alkohollagen.

Förslaget att straffsanktionera den som serverar alkoholdrycker på ett särskilt boende i strid med ett av kommunen meddelat förbud har beretts under hand med *Svea Hovrätt, Åklagarmyndigheten, Sveriges Kommuner och landsting (SKL)* och *Sveriges Hotell- och Restaurangföretagare. Åklagarmyndigheten, SKL* och *Sveriges Hotell- och Restaurangföretagare* har inte haft något att invända mot förslaget. *Svea Hovrätt* konstaterar dock att den föreslagna bestämmelsen är ett s.k. blankettstraffbud och att man principiellt kan ha betänkligheter mot det men har i övrigt inga synpunkter mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Att det ska finnas någon som ansvarar för och har tillsyn över serveringen av alkoholdrycker på särskilda boenden kan vara motiverat, även om risken för alkoholpolitiska olägenheter vid en sådan servering måste bedömas vara minimal. Servering av alkoholdrycker till de boende och deras närstående på sådana särskilda boenden som tillhandahåller måltidsservice är till sin karaktär sådan att man som regel inte behöver befara överservering, servering till minderåriga eller några andra nykterhets- eller ordningsproblem. Samtidigt kan man emellertid inte helt utesluta några sådana olägenheter.

Regeringen anser därför att den som bedriver alkoholserving på särskilda boenden ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen och utarbeta särskilda egenkontrollprogram för ändamålet. Sådana program bör, i likhet med vad som gäller för servering av folköl, bl.a. beskriva hur personalen ska få information om alkohollagens bestämmelser och vilka rutiner som ska tillämpas vid serveringen. Programmet kan också ange t.ex. en serveringsansvarig person vars uppgift är att finnas till hands vid eventuella problem med alkoholservingen.

Till ledning för dem som ska utarbeta egenkontrollprogram och för att åstadkomma någon form av enhetlighet i landet kan Statens folkhälsoinstitut ge vägledning om vad ett sådant program bör innehålla.

Enligt 9 kap. 2 § alkohollagen har kommunen och polismyndigheten tillsyn över de bestämmelser i lagen som gäller servering av alkohol-

drycker. Om man direkt i lag tillåter alkoholservering på särskilda boenden blir alkohollagens regler om tillsyn tillämpliga på sådan servering. För att underlätta den kommunala tillsynen gäller i dag en anmälnings-skyldighet för den som har beviljats serveringstillstånd när han eller hon avser att påbörja verksamheten. Några remissinstanser anser att en anmälnings-skyldighet bör införas när det gäller alkoholservering på de särskilda boendena. Vid bedömningen av denna fråga måste beaktas att kommunen har det yttersta ansvaret för verksamheten vid särskilda boenden vare sig kommunen själv bedriver verksamheten eller om kommunen har slutit avtal med en enskild utförare om att utföra kommunens uppgifter. Kommunen svarar för att verksamheten är av god kvalitet. Kommunen är enligt 3 kap. 3 § socialtjänstlagen och 6 § lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade också skyldig att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten. Inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet bör kommunen ha god överblick över verksamheten vid de särskilda boendena. Mot denna bakgrund finns det enligt regeringens mening inte någon anledning att i lag införa någon särskild anmälnings-skyldighet när det gäller alkoholservering på särskilda boenden.

En given utgångspunkt är att alkoholservering på särskilda boenden även utan särskilda tillstånd kommer att ske på ett ansvarsfullt sätt och med iakttagande av de allmänna bestämmelserna i lagen som gäller för alkoholservering. Man kan emellertid inte helt utesluta att den som bedriver serveringen i något avseende kan komma att bryta mot lagens bestämmelser. I likhet med vad som gäller för servering av folköl anser regeringen att det bör finnas en möjlighet för kommunen att kunna förbjuda fortsatt servering eller meddela varning, om ett förbud skulle vara en alltför ingripande åtgärd.

I lagrådsremissens lagförslag föreslås att kommunen ska kunna förbjuda den som bedriver servering av alkoholdrycker på särskilda boenden enligt den förslagna 8 kap. 1 b § att fortsätta med serveringen eller, om förbud är en alltför ingripande åtgärd, meddela en varning, om den som bedriver serveringen inte följer bestämmelserna i alkohollagen. *Lagrådet* har i sitt yttrande anfört att det inte närmare anges vilka bestämmelser i alkohollagen som avses och föreslår att bestämmelsen skulle kunna preciseras till att omfatta bestämmelser om åldersgräns för servering och bestämmelser om ordning och nykterhet om bedömningen görs att det inte finns något behov av att kunna meddela förbud även i andra fall.

Flertalet bestämmelser i kapitel 8 i alkohollagen om servering av alkoholdrycker är endast tillämpliga på sådan servering som kräver serveringstillstånd. De allmänna bestämmelserna om försäljning i kapitel 3 är däremot tillämpliga på servering av alkoholdrycker oavsett om serveringen kräver serveringstillstånd eller inte. Som nämnts ovan är regeringens bedömning att servering av alkoholdrycker till de boende och besökare till denne på sådana särskilda boenden vid vilka måltidsservice tillhandahålls, till sin karaktär är sådan att man som regel inte behöver befara servering till minderåriga eller några andra nykterhets- eller ordningsproblem. Man kan dock inte helt utesluta några sådana olägenheter. När det gäller alkoholservering på särskilda boenden bör kommunen ha kontroll över måltidsserveringen oavsett om kommunen bedriver verk-

samheten i egen regi eller om det särskilda boendet är upphandlat på entreprenad till en enskild aktör och oavsett om någon underentreprenör i sin tur bedriver måltidsservicen eller inte. Regeringen gör därför bedömningen att det därför endast finns behov av att kunna meddela förbud mot fortsatt servering om den som bedriver serveringen inte följer de allmänna bestämmelserna i alkohollagen om ordning och nykterhet, åldersgränser eller utlämnande av alkoholdrycker. Regeringen ansluter sig därför huvudsakligen till Lagrådets förslag om utformning av lagtexten men väljer att precisera utformningen av lagtexten ytterligare med hänvisning till relevanta paragrafer.

På samma sätt som för ingripanden när det gäller servering av folköl, som ju inte heller kräver tillstånd, anser regeringen att ett förbud mot fortsatt servering bör tidsbegränsas till sex månader.

På motsvarande sätt som gäller detaljhandel och servering av folköl bör också den som fortsätter att servera alkoholdrycker på ett särskilt boende i strid med ett av kommunen meddelat förbud mot sådan servering kunna dömas till ansvar. *Svea hovrätt* konstaterar dock att den föreslagna straffbestämmelsen är ett s.k. blankettstraffbud, vilket är tänkt att fyllas ut genom förbudsbeslut av kommunen i enskilda fall och att man principiellt kan ha betänkligheter mot det. Högsta domstolen har uttalat att regeringsformen inte tillåter att en myndighet fyller ut ett blankettstraffbud som har fängelse i straffskalan så att den gärning som straffbeläggs anges helt eller i det väsentliga i myndighetens föreskrifter (NJA 2005 s. 33). Som *Svea hovrätt* påtalar sätter regeringsformen dock inte explicit samma gränser när det gäller sådana blankettstraffbud som fylls ut av förbudsbeslut av kommunen i enskilda fall.

Som nämnts ovan är det redan i dag i alkohollagen straffbelagt att överträda ett av kommunen meddelat förbudsbeslut i enskilda fall när det gäller detaljhandel och servering av folköl. Det finns också bestämmelser i annan lagstiftning som straffbelägger överträdelser av förbudsbeslut i enskilda fall, bl.a. i ordningslagen (1993:1617). Den föreslagna straffbestämmelsen blir tillämplig när någon fortsätter att servera alkoholdrycker på ett särskilt boende i strid med ett av kommunen meddelat förbud mot att fortsätta med sådan servering. Ett sådant förbud får endast meddelas om bestämmelserna i alkohollagen inte följs och beslutet ska gälla i sex månader. Mot bakgrund av ovan sagda föreslår regeringen att den som fortsätter att servera alkoholdrycker på ett särskilt boende i strid med ett av kommunen meddelat förbud mot sådan servering ska dömas till ansvar för olovlig dryckeshantering till böter eller fängelse i högst sex månader. På motsvarande sätt som gäller för detaljhandel och servering av folköl bör inte dömas till ansvar i ringa fall.

I detta sammanhang kan också nämnas att flera av de andra straffbestämmelserna i 11 kap. alkohollagen också kan bli tillämpliga. Den som t.ex. uppsåtligt eller av oaktsamhet serverar alkoholdrycker till någon som inte uppnått 18 års ålder eller som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel kan dömas för olovlig dryckeshantering till böter eller fängelse i högst sex månader. Det följer av 11 kap. 9 § alkohollagen.

6.3 Följdändring och rättelser i alkohollagen

Regeringens förslag: När det gäller servering av folköl ska de bestämmelser som anges i alkohollagen om de krav på verksamheten som ska vara uppfyllda samt skyldigheten att anmäla sådan verksamhet till kommunen inte gälla för sådan servering av alkoholdrycker som är undantagen från kravet på serveringstillstånd.

Förverkande av alkoholdrycker ska kunna ske även hos den till vilken lagligen framställda alkoholdrycker har anskaffats för personligt bruk och som ska vara fri från ansvar för medverkan till brott.

Serveringstillstånd ska kunna meddelas utan krav på matsservering när det gäller servering av andra jästa alkoholdrycker i foajéer till teater eller konsertlokal under paus i föreställning eller konsert.

En partihandlare ska ha rätt att sälja alkoholdrycker till den som har meddelats tillfälligt serveringstillstånd till allmänheten.

Den som har fått sitt serveringstillstånd återkallat ska ha rätt att sälja de alkoholdrycker som finns i lager till den som har rätt att tillverka eller bedriva partihandel med sådana varor eller till detaljhandelsbolaget.

Skälen för regeringens förslag

Servering av folköl

I 8 kap. 8 § alkohollagen finns bestämmelser om servering av folköl. För servering av folköl krävs inget serveringstillstånd. Dock gäller ett krav på att verksamheten bedrivs i en lokal som är godkänd livsmedelslokal och att mat samtidigt serveras i lokalen (se 8 kap. 8 § första stycket). Detta krav gäller inte den som har ett serveringstillstånd (8 kap. 8 § andra stycket). Den som avser att bedriva servering av folköl ska anmäla verksamheten hos den kommun där serveringen ska ske. Denna anmälnings-skyldighet gäller inte för den som har ett serveringstillstånd (8 kap. 8 § tredje stycket).

Den nya alkohollagen (2010:1622) trädde i kraft den 1 januari 2011 (prop. 2009/10:125, bet. 2010/11:SoU4, rskr. 2010/11:36). Av författningskommentaren till 8 kap. 8 § alkohollagen framgår att paragrafen huvudsakligen motsvarar 6 kap. 1 a § gamla alkohollagen (1994:1738), se prop. 2009/10:125, s. 168. Av 6 kap. 1 a § gamla alkohollagen framgår att de krav på verksamheten som ställs upp samt skyldigheten att anmäla sådan verksamhet till kommunen inte heller gäller för servering av folköl som avses i 6 kap. 1 § andra stycket gamla alkohollagen, vilken motsvarar 8 kap. 1 § tredje stycket nya alkohollagen. I 8 kap. 1 § tredje stycket nya alkohollagen finns ett undantag från kravet på serveringstillstånd. Det gäller fall då serveringen

1. avser enstaka tillfälle för i förväg bestämda personer,
2. sker utan vinstintresse och utan annan kostnad för deltagarna än kostnaden för inköp av dryckerna, och
3. äger rum i lokaler där det inte bedrivs yrkesmässig försäljning av alkohol- och lättdrycker.

Genom ett förbiseende har det i 8 kap. 8 § nya alkohollagen andra och tredje styckena gjorts en hänvisning till 8 kap. 1 § andra stycket. Det har alltså inte varit regeringens avsikt. Det ska rätteligen vara 8 kap. 1 § tredje stycket.

Med detta förslag korrigeras bestämmelsen i 8 kap. 8 § alkohollagen så att de krav som ställs upp när det gäller servering av folköl inte gäller för servering av folköl som avses i 8 kap. 1 § tredje stycket (föreslagna 8 kap. 1 a §). På motsvarande sätt bör de krav som ställs upp när det gäller servering av folköl i 8 kap. 8 § alkohollagen inte heller gälla för servering av folköl på särskilda boenden som nu föreslås (föreslagna 8 kap. 1 b §).

Förverkande

I den nya alkohollagen finns straffbestämmelserna i kapitel 11 och bestämmelserna om förverkande i kapitel 12. I 11 kap. 11 § andra stycket anges att den till vilken lagligen framställda alkoholdrycker har anskaffats för personligt bruk ska vara fri från ansvar för medverkan till brott som avses i kapitel 11. Bestämmelsen motsvarar 10 kap. 9 § gamla alkohollagen (1994:1738). I 11 kap. 1 § sista meningen gamla alkohollagen anges att förverkande av alkoholdrycker kan ske även hos den som är fri från ansvar för brottet enligt 10 kap. 9 § andra stycket, dvs. den till vilken lagligen framställda alkoholdrycker har anskaffats för personligt bruk och är fri från ansvar för medverkan till brott. Bestämmelsen om förverkande i 12 kap. 1 § nya alkohollagen är likalydande med 11 kap. 1 § gamla alkohollagen och i författningskommentaren anges att paragrafen motsvarar 11 kap. 1 § gamla alkohollagen (se prop. 2009/10:125, s. 175). I 12 kap. 1 § nya alkohollagen hänvisas till 11 kap. 10 § andra stycket. Det finns inget andra stycke i 11 kap. 10 §. Genom ett förbiseende har en hänvisning gjorts till fel paragraf vilket innebär att förverkande av alkoholdrycker nu inte kan ske hos den till vilken lagligen framställda alkoholdrycker har anskaffats för personligt bruk och som ska vara fri från ansvar för medverkan till brott. Detta måste omgående rättas till.

Med detta förslag korrigeras felet så att förverkande av alkoholdrycker kan ske även hos den till vilken lagligen framställda alkoholdrycker har anskaffats för personligt bruk och som ska vara fri från ansvar för medverkan till brott.

Alkoholservering i foajéer till teater eller konsertlokal

I 8 kap. 15 § alkohollagen finns bestämmelser om krav på kök och mat när det gäller stadigvarande och tillfälliga serveringstillstånd. I 8 kap. 15 § fjärde stycket anges att tillstånd för servering av starköl och vin i foajéer till teater eller konsertlokal under paus i föreställning eller konsert får meddelas utan krav på matsservering. I författningskommentaren står det att 8 kap. 15 § fjärde stycket motsvarar 7 kap. 8 § fjärde stycket gamla alkohollagen (prop. 2009/10:125, s.170). I den gamla bestämmelsen anges att det inte ställs upp några krav på matsservering när det gäller vin och starköl. När den nya alkohollagen trädde i kraft ändrades vissa definitioner när det gäller olika alkoholdrycker. I 1 kap. 5 § gamla alko-

hollagen definieras *vin* som en alkoholdryck som är framställd genom jäsning av druvor eller druvmust eller av bär, frukt eller andra växtdelar samt andra alkoholdrycker som innehåller högst 22 volymprocent alkohol och som inte är spritdryck, starköl eller öl. I 1 kap. 7 § nya alkohollagen definieras *vin* som en alkoholdryck som framställts genom jäsning av druvor och druvsaft. Till vin enligt 1 kap. 7 § ska också räknas sådant vin som i framställningen har tillsatts sprit framställd av vinprodukter och som har en alkoholhalt som inte överstiger 22 volymprocent. Definitionen av vin i 1 kap. 7 § nya alkohollagen är således snävare jämfört med definitionen av vin i 1 kap. 5 § gamla alkohollagen på så sätt att alkoholdryck som är framställd genom jäsning av bär, frukt eller andra växtdelar samt andra alkoholdrycker inte omfattas. Detta innebär att sådana alkoholdrycker, t.ex. cider, fruktvin och bärvin, inte längre får serveras i foajéer till teater eller konsertlokal under paus i föreställning eller konsert utan krav på matservering. Detta har inte varit regeringens avsikt.

Med detta förslag korrigeras bestämmelsen så att serveringstillstånd får meddelas utan krav på matservering när det gäller servering av annan jäst alkoholdryck i foajéer till teater eller konsertlokal under paus i föreställning eller konsert.

Partihandlares rätt att sälja alkoholdrycker

I 4 kap. 2 § nya alkohollagen finns bl.a. bestämmelser om vem en partihandlare får sälja alkoholdrycker till. I 4 kap. 2 § första stycket anges att en partihandlare får sälja alkoholdrycker till den som har meddelats stadigvarande serveringstillstånd i enlighet med bestämmelserna i 8 kap. alkohollagen. Detta innebär att partihandlare inte får sälja alkoholdrycker till den som har ett tillfälligt serveringstillstånd till allmänheten. Enligt 8 kap. 13 § nya alkohollagen har dock en innehavare av tillfälligt serveringstillstånd till allmänheten rätt att handla hos partihandlare.

Av 4 kap. 5 § gamla alkohollagen framgår bland annat att den som har rätt att bedriva partihandel med spritdrycker, vin eller starköl får sälja till den som har meddelats serveringstillstånd för sådana varor. Enligt bestämmelsen gäller detta dock inte i fråga om sådant serveringstillstånd som endast avser servering i slutet sällskap vid ett enstaka tillfälle eller under en enstaka tidsperiod.

Av författningskommentaren till 4 kap. 2 § nya alkohollagen framgår att bestämmelsen motsvarar 4 kap. 5 § gamla alkohollagen med vissa redaktionella ändringar (prop. 2009/10:125, s. 159). Detta innebär att en partihandlare inte längre har rätt att sälja alkoholdrycker till den som har meddelats tillfälligt serveringstillstånd till allmänheten. Detta har inte varit regeringens avsikt.

Med detta förslag korrigeras bestämmelserna så att en partihandlare ska ha rätt att sälja alkoholdrycker även till den som har meddelats tillfälligt serveringstillstånd till allmänheten.

Av 3 kap. 11 första stycket framgår att om en rörelse överläts där det ingår verksamhet som kräver godkännande som anges i 2 kap. 1 § första stycket eller 3 § första stycket (tillverkning), 4 kap. 1 § första stycket (partihandel), 6 kap. 2 § (handel med teknisk sprit) eller tillstånd enligt 8 kap. 1 § (serveringstillstånd) får överlåtaren sälja sitt lager av alkoholdrycker till efterträdaren, om denne är berättigad att bedriva sådan verksamhet. Enligt andra stycket får konkurs- eller dödsbo eller, i fråga om utmätt egendom, Kronofogdemyndigheten utan hinder av bestämmelserna i denna lag sälja sprit eller alkoholdrycker till den som har rätt att tillverka eller bedriva detaljhandel med sådana varor. Alkoholdrycker får även säljas till detaljhandelsbolaget. Motsvarande gäller då en verksamhet måste avvecklas till följd av att godkännande som avses i första stycket har återkallats eller då det finns andra tvingande skäl.

I författningskommentaren till 3 kap. 11 § alkohollagen framgår att andra stycket är oförändrat jämfört med 4 kap. 6 § andra stycket gamla alkohollagen (prop. 2009/10:125, s.158). I 4 kap. 6 § andra stycket andra meningen står att ”Motsvarande gäller då en verksamhet måste avvecklas till följd av att tillståndet eller godkännande eller registrering som avses i 1 § första stycket återkallats eller att det finns andra tvingande skäl. Ordet ”tillstånd” i 4 kap. 6 § andra stycket andra meningen gamla alkohollagen får med hänsyn till hur 4 kap. 6 § första stycket är utformat bl.a. anses syfta på serveringstillstånd.

Detta innebär att om en verksamhet avvecklas till följd av att ett serveringstillstånd har återkallats så får den som har fått sitt serveringstillstånd återkallat inte sälja de alkoholdrycker som finns i lager till den som har rätt att tillverka eller bedriva partihandel med sådana varor eller till detaljhandelsbolaget. Detta har inte varit regeringens avsikt.

Med detta förslag korrigeras bestämmelsen så att den som har fått sitt serveringstillstånd återkallat får sälja de alkoholdrycker som finns i lager till den som har rätt att tillverka eller bedriva partihandel med sådana varor eller sälja alkoholdrycker till detaljhandelsbolaget.

7 Konsekvenser

7.1 Alkoholpolitiska konsekvenser

<p>Regeringens bedömning: Lagändringarna kommer inte att leda till några alkoholpolitiska olägenheter och inte heller till några negativa konsekvenser för folkhälsan.</p>

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Den övervägande majoriteten av remissinstanserna instämmer i utredningens bedömning. *Vilhelmina kommun, IOGT-NTO, Riksförbundet PensionärsGemenskap* och *Pingströrelsens HandikappVerksamhet* avstyrker lagt förslag med hänsyn till de alkoholpolitiska konsekvenserna.

Skälen för regeringens bedömning: Målet för den svenska alkoholpolitiken är att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Målet ska nås genom insatser som motverkar ett skadligt dryckesbeteende och bidrar till en minskad total konsumtion (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU 8, skr. 2010/11:203).

När det gäller servering av alkoholdrycker har grundsatsen sedan länge varit att ordning, nykterhet och trevnad ska råda i samband med serveringen. Alkoholservering på särskilda boenden skiljer sig i flera avseenden åt jämfört med utskänkning i traditionell mening. När det gäller servering av alkoholdrycker på särskilda boenden handlar det om servering till äldre människor och människor med funktionsnedsättning där de bor. Det är fråga om människor som i allmänhet inte kan antas vara några storkonsumenter eller tillhöra någon riskgrupp även om det naturligtvis också finns individer med alkoholproblem också på de särskilda boendena. Serveringen kan antas komma att ske under överseende av vårdpersonal. Det finns därmed inte anledning att anta att en sådan servering kommer att skada de enskildas hälsa eller leda till ordningsstörningar eller nykterhetsproblem. Som framhållits inledningsvis ska ett s.k. särskilt boende så långt möjligt jämföras med ordinärt boende, där de boende själva får avgöra om de önskar förtära alkoholdrycker.

Regeringen bedömer mot den bakgrunden att förslaget om alkoholservering på särskilda boenden inte kommer att leda till några alkoholpolitiska olägenheter eller till några negativa konsekvenser för folkhälsan.

7.2 Ekonomiska konsekvenser för kommuner och statliga myndigheter

Regeringens bedömning: Lagändringarna leder inte till några ökade kostnader för kommuner och berörda statliga myndigheter. För kommunerna innebär lagändringarna administrativa förenklingar både i deras egenskap av tillståndsmyndighet och i deras egenskap av huvudmän för särskilda boenden.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot utredningens bedömning. *Sundsvalls kommun* bedömer dock att en ökning av boenden som serverar alkohol kommer att leda till en ökad administration och ökade resurskrav för kommunerna även om en viss minskning kommer till stånd genom att man slipper serveringstillstånd.

Skälen för regeringens bedömning

Ekonomiska konsekvenser för kommunerna

Kommunen har tillsyn över de bestämmelser i alkohollagen som gäller servering av alkoholdrycker (9 kap. 2 §). Om man tillåter alkoholservering på särskilda boenden blir en sådan servering således föremål för kommunal tillsyn. Kommunerna har också det yttersta ansvaret för verk-

samheten vid särskilda boenden vare sig kommunen själv bedriver verksamheten eller inte.

Regeringens förslag innebär inte att några nya uppgifter läggs på kommunerna. För kommunerna innebär förslagen administrativa förenklingar både i deras egenskap av tillståndsmyndighet och i deras egenskap av huvudmän för särskilda boenden. Regeringen bedömer att de föreslagna lagändringarna därför inte kommer att leda till några ökade kostnader för kommunerna.

Ekonomiska konsekvenser för berörda statliga myndigheter

Statens folkhälsoinstitut har enligt 9 kap. 1 § alkohollagen tillsyn över efterlevnaden av alkohollagen och anslutande föreskrifter. Enligt samma paragraf har länsstyrelserna tillsynsansvar inom länet. De ska också biträda kommunerna med råd i deras verksamhet.

Den tillsynsverksamhet som Statens folkhälsoinstitut bedriver består framför allt i statistikinsamling, uppföljning och utvärdering av lagens tillämpning och råd och stöd till länsstyrelserna i deras tillsynsverksamhet. Länsstyrelsernas bedriver ingen egen egentlig tillsynsverksamhet utan stöder och samverkar med kommunerna och övervakar att kommunerna sköter tillsynen på ett sätt som lagen förutsätter. Förslagen innebär inte att Statens folkhälsoinstitut och länsstyrelserna får några nya uppgifter. Förslagen bör därför inte leda till ökade kostnader för de nu angivna myndigheterna.

Socialstyrelsen har tillsyn över socialtjänsten, vilket innebär bl.a. tillsyn över särskilda boenden enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till funktionshindrade. Eftersom några nya uppgifter inte tillkommer om regeringens förslag genomförs, bör det inte heller innebära några ökade kostnader för Socialstyrelsen.

Regeringen bedömer att de föreslagna lagändringarna inte leder till någon ökning av antalet mål i domstolarna och därför inte heller leder till några ökade kostnader för vare sig de allmänna domstolarna eller förvaltningsdomstolarna.

7.3 Övriga konsekvenser

Regeringens bedömning: Lagändringarna leder inte till några ekonomiska konsekvenser för näringslivet. För de företag som bedriver alkoholservering på särskilda boenden innebär förslagen administrativa förenklingar. Lagändringarna påverkar inte miljön. De påverkar inte heller den kommunala självstyrelsen, brottsligheten eller jämställdheten mellan kvinnor och män.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Inga remissinstanser har kommenterat utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringens bedömning är att de föreslagna lagändringarna inte leder till några ökade kostnader för näringslivet. För sådana företag som på uppdrag åt en kommun driver

särskilda boenden eller tillhandahåller måltidsservice på sådana boenden innebär förslagen administrativa förenklingar för de fall alkoholserving förekommer på de aktuella boendena.

Regeringens bedömning är att lagändringarna inte påverkar miljön, den kommunala självstyrelsen, brottsligheten eller jämställdheten mellan män och kvinnor.

8 Ikraftträdande

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juni 2012.

9 Författningskommentar

3 kap.

11 §

Ändringen i *andra stycket* innebär att den som har fått sitt serveringstillstånd återkallat har rätt att sälja de alkoholdrycker som finns i lager till den som har rätt att tillverka eller bedriva partihandel med sådana varor eller till detaljhandelsbolaget.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.3.

4 kap.

2 §

Ändringen i *första stycket* innebär att en partihandlare har rätt att sälja alkoholdrycker till den som har meddelats tillfälligt serveringstillstånd till allmänheten.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.3.

8 kap.

1 §

Bestämmelserna i tredje stycket om undantag från huvudregeln om krav på serveringstillstånd för servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker flyttas av lagtekniska skäl till den föreslagna nya bestämmelsen i 8 kap. 1 a § (se nedan).

1 a §

Paragrafen är ny.

Paragrafen motsvarar nuvarande 1 § tredje stycket (se ovan).

1 b §

Paragrafen är ny.

Genom *första stycket* införs ytterligare ett undantag från kravet på serveringstillstånd för servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker, nämligen för servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker till en boende och besökare till denne på sådana särskilda boenden som avses i 5 kap. 5 § andra stycket och 5 kap.

7 § tredje stycket socialtjänstlagen och 9 § 9 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Bestämmelserna i 5 kap. 5 § andra stycket socialtjänstlagen rör särskilda boenden för äldre människor. Bestämmelserna i 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen och 9 § 9 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade rör människor med funktionshinder.

Även besökare till den boende får serveras alkoholdrycker utan krav på serveringstillstånd. Med ”besökare” klargörs att alkoholserveringen ska vara kopplad till besöket av den boende. Besökaren är vanligtvis en anhörig eller annan närstående med det kan också vara någon annan som besöker den boende.

För att undantag från kravet på serveringstillstånd ska gälla krävs dessutom att måltidsservice tillhandahålls på det särskilda boendet. Vem som bedriver måltidsservicen på det särskilda boendet spelar däremot ingen roll. Det kan vara den som driver det särskilda boendet, dvs. kommunen eller en enskild utförare. Om måltidsservicen har lagts ut på någon annan på entreprenad, kan det vara den entreprenören som bedriver serveringen. I teorin kan det också vara någon annan.

De rekvisit som ska vara uppfyllda för befrielse från kravet på serveringstillstånd är således bara att serveringen sker till den boende och besökare till denne på ett särskilt boende där måltidsservice tillhandahålls.

Första stycket har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

I *andra stycket* föreskrivs en skyldighet för den som bedriver alkoholservering på ett särskilt boende att utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För denna egentillsyn ska det finnas ett lämpligt program. Kravet på egenkontroll är detsamma som gäller för den som bedriver servering och detaljhandel med folköl enligt 8 kap. 8 § fjärde stycket.

Paragrafens första stycke behandlas i avsnitt 6.1 och paragrafens andra stycke behandlas i avsnitt 6.2.

6 §

Ändringen innebär en språklig justering.

8 §

Ändringen i *andra stycket* innebär att servering av folköl i sådana fall som avses i 1 a eller 1 b § inte omfattas av de krav på verksamheten som ställs upp i första stycket.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att servering av folköl i sådana fall som avses i 1 a eller 1 b § inte omfattas av en skyldighet att anmäla sin verksamhet.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.3.

15 §

Ändringen i *fjärde stycket* innebär att serveringstillstånd får meddelas utan krav på matservering när det gäller servering av annan jäst alkoholdryck i foajéer till teater eller konsertlokal under paus i föreställning eller konsert. Med annan jäst alkoholdryck avses i 1 kap. 9 § alkohollagen en alkoholdryck som framställs genom jäsning av frukt, bär eller andra växtdelar och som inte är vin eller öl. Bland drycker som omfattas av

definitionen annan jäst alkoholdryck kan nämnas cider, fruktviner, bärviner, maskrosvin och mjöd.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.3.

9 kap.

20 §

Paragrafen är ny och innehåller regler om ingripande vid överträdelse av lagens bestämmelser.

Enligt *första stycket* får kommunen förbjuda den som bedriver alkoholservering på särskilda boenden att fortsätta med serveringen eller, om förbud är en alltför ingripande åtgärd, meddela en varning. En varning eller ett förbud får bara meddelas, om den som driver verksamheten inte följer bestämmelserna om ordning och nykterhet i 3 kap. 5 § andra stycket, åldersgränser i 7 § eller utlämnande av alkoholdrycker i 8 §. Ett beslut om förbud att bedriva servering på särskilda boenden ska gälla i sex månader från det att den som bedriver verksamheten har fått del av beslutet. Första stycket har utformats i linje med *Lagrådets* förslag. Regeringen har dock valt att precisera utformningen av bestämmelsen ytterligare genom hänvisning till relevanta paragrafer.

Andra stycket innehåller bestämmelser om vem som får besluta om förbud eller varning enligt första stycket, nämligen den kommun i vilken serveringsstället är beläget.

Beslut om förbud eller varning kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Det följer av bestämmelserna i 10 kap. 1 §.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.2.

11 kap.

9 §

I *andra stycket* utvidgas straffansvaret för olovlig dryckeshantering till att omfatta även den som serverar alkoholdrycker på särskilda boenden i strid med sådana förbud som meddelats enligt 9 kap. 20 §. Är gärningen att anses som ringa ska inte dömas till ansvar (se 11 kap. 10 §).

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.2.

12 kap.

1 §

Ändringen innebär att förverkande av alkoholdrycker kan ske även hos den till vilken lagligen framställda alkoholdrycker har anskaffats för personligt bruk och som ska vara fri från ansvar för medverkan till brott.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.3.

Uppdrag och bakgrund

Utredningens uppdrag har varit att utreda frågan om möjligheten att tillåta alkoholservering på särskilda boenden och att analysera och belysa de problemställningar som finns i denna fråga. I uppdraget har också legat att lämna fullständiga författningsförslag, för den händelse utredningen bedömer att det finns ett behov av en särskild reglering.

I utredningens direktiv (dir. 2010:21) anges inte vad som avses med särskilda boenden. Begreppet särskilda boenden är emellertid definierat i Socialstyrelsens termbank. Enligt denna avses med särskilt boende individuellt behovsprövat boende som ges med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Utredningen har i sina överväganden utgått från den innebörd som begreppet ges i termbanken¹. I kapitel 2 redogörs närmare för särskilda boenden.

I kapitel 3 redovisas relevanta bestämmelser i alkohollagen (2010:1622). Huvudregeln är att servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker kräver tillstånd (8 kap. 1 § första stycket). Tillstånd krävs dock enligt tredje stycket i samma paragraf inte om serveringen avser ett enstaka tillfälle för i förväg bestämda personer, det sker utan vinstintresse och utan annan kostnad för deltagarna än kostnaden för inköp av dryckerna och äger rum i lokaler där det inte bedrivs yrkesmässig försäljning av alkohol- och lättdrycker. Tillstånd krävs inte heller för servering av folköl. Däremot krävs i dessa fall en anmälan till kommunen och att man utövar egenkontroll (8 kap. 8 §).

Någon samlad bild finns inte i vilken utsträckning och på vilket sätt alkoholservering på särskilda boenden förekommer eller anordnas i dag. För att få en uppfattning om hur frågan hanteras i praktiken har utredningen varit i kontakt med sammanlagt nio kommuner. I avsnitt 4 ges en kort beskrivning av vad som har kommit fram vid dessa kontakter.

Servering av alkoholdrycker förekommer på särskilda boenden. Det förefaller ske i begränsad utsträckning och antingen inom ramen för ett serveringstillstånd (8 kap. 1 § första stycket alkohollagen) eller med stöd av bestämmelserna om icke tillståndspliktig servering vid enstaka tillfällen (8 kap. 1 § tredje stycket). Utöver detta förekommer det att de boende enskilt eller gemensamt köper in alkoholdrycker som de förtär vid gemensamma måltider eller andra tillfällen. Det är då emellertid inte fråga om servering i alkohollagens mening.

Den slutsats utredningen drar är att man med de regler som gäller i dag behöver tillstånd enligt alkohollagen för servering av alkoholdrycker på särskilda boenden, om en sådan servering förekommer med någon form av regelbundenhet, t.ex. till de boende och deras anhöriga och andra närstående vid helger och födelsedagsfiranden.

¹ Termbanken innehåller begrepp och termer som Socialstyrelsen tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting och privata vårdgivare beslutat att rekommendera för användning inom vård och omsorg.

Utredningen har ställt sig frågan om det är nödvändigt att kräva tillstånd till servering av alkoholdrycker på särskilda boenden i varje enskilt fall. Vid bedömningen av denna fråga har utredningen utgått från de regler som gäller för alkoholservering och de alkoholpolitiska skyddsintressen som bär upp dessa regler. För att få serveringstillstånd ställs enligt alkohollagen särskilda krav på tillståndshavaren och på den personal som är anställd i verksamheten liksom på kök, matutbud och lokaler.

Utredningen har gått igenom alla de krav som en sökande enligt alkohollagen måste uppfylla för att få serveringstillstånd. Denna genomgång har lett utredningen till slutsatsen att någon särskild prövning i varje enskilt fall inte behövs för att tillåta alkoholservering på särskilda boenden. Utredningen bedömer att särskilda boenden i allt väsentligt redan uppfyller de krav som från alkoholpolitiska och ordningssynpunkter kan ställas på en sådan servering. Utredningen bedömer således att alkoholservering på särskilda boenden bör kunna tillåtas utan tillståndsprövning i varje enskilt fall. Utredningen föreslår därför att servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker till de boende och deras närstående ska tillåtas på sådana särskilda boenden som tillhandahåller måltidsservice och att en särskild bestämmelse om detta förs in i alkohollagen.

Servering av alkoholdrycker till de boende och deras närstående på sådana särskilda boenden som tillhandahåller måltidsservice är till sin karaktär sådan att man som regel inte behöver befara överservering, servering till minderåriga eller några andra nykterhets- eller ordningsproblem. Samtidigt kan man emellertid inte helt utesluta några sådana olägenheter. Med hänsyn till det, men framför allt med hänsyn till den ansvarsfulla uppgift som det trots allt är att servera alkohol finns det enligt utredningens mening anledning att ställa krav på någon form av kontroll i likhet med vad som gäller vid servering av folköl i dag. Utredningen föreslår därför att den som bedriver alkoholservering på ett särskilt boende ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen och att det för egenkontrollen ska finnas ett för verksamheten lämpligt program. Vidare föreslår utredningen, i likhet med vad som gäller för servering av folköl, att den som bedriver alkoholservering på ett särskilt boende ska kunna förbjudas att fortsätta med alkoholserveringen eller meddelas varning, om han eller hon inte följer bestämmelserna i alkohollagen.

Konsekvenser

Utredningen bedömer att utredningens förslag inte kommer att leda till några alkoholpolitiska olägenheter och inte heller till några negativa konsekvenser för folkhälsan.

Utredningen bedömer att utredningens förslag inte heller leder till några ökade kostnader för kommunerna och berörda statliga myndigheter. För kommunerna innebär förslagen administrativa förenklingar både i deras egenskap av tillståndsmyndighet och i deras egenskap av huvudmän för särskilda boenden. Utredningen bedömer vidare att för-

slagen inte leder till några ökade kostnader för näringslivet. För de företag som bedriver alkoholserving på särskilda boenden innebär förslagen administrativa förenklingar. Utredningens bedömning är också att förslagen inte heller påverkar den kommunala självstyrelsen, brottsligheten eller jämställdheten mellan män och kvinnor och inte heller leder till någon miljöpåverkan.

Prop. 2011/12:61
Bilaga 1

Förslag till
lag om ändring i alkohollagen (2010:1622)

Härigenom föreskrivs i fråga om alkohollagen (2010:1622)
dels att 8 kap. 1 § ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 8 kap. 1 a § och
9 kap. 20 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

1 §

För servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkohol-
drycker krävs tillstånd av den kommun där serveringsstället är beläget
(serveringstillstånd).

Serveringstillstånd som avser servering i inrikes trafik på fartyg, luft-
fartyg eller järnvägståg (trafikservering), meddelas dock av den kommun
där det företag som vill bedriva serveringen har sitt säte, eller där den
person som vill bedriva serveringen har sitt hemvist. Har företaget inte
säte inom landet eller personen inte hemvist inom landet, meddelas till-
stånd av Stockholms kommun.

*Serveringstillstånd krävs dock
inte om serveringen*

*1. avser ett enstaka tillfälle för i
förväg bestämda personer,*

*2. sker utan vinstintresse och
utan annan kostnad för deltagarna
än kostnaden för inköp av dryck-
erna, och*

*3. äger rum i lokaler där det inte
bedrivs yrkesmässig försäljning av
alkohol- eller lättdrycker.*

Detaljhandelsbolaget får utan hinder av bestämmelserna i första stycket
anordna provning av alkoholdrycker för allmänheten enligt riktlinjer i
avtalet mellan staten och bolaget.

1 a §

*Serveringstillstånd enligt 1 §
krävs inte om serveringen*

*1. avser ett enstaka tillfälle för i
förväg bestämda personer,*

*2. sker utan vinstintresse och
utan annan kostnad för deltagarna
än kostnaden för inköp av dryck-
erna, och*

*3. äger rum i lokaler där det inte
bedrivs yrkesmässig försäljning av*

alkohol- eller lättdrycker.

Serveringstillstånd enligt 1 § krävs inte heller för servering till de boende och deras närstående på sådana särskilda boenden

1. som avses i 5 kap. 5 § andra stycket och 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) och 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, och

2. som tillhandahåller måltids-service.

Den som bedriver alkoholservering enligt andra stycket ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För egenkontrollen ska det finnas ett för verksamheten lämpligt program.

9 kap.

20 §

Kommunen får förbjuda den som bedriver servering av alkoholdrycker på särskilda boenden enligt 8 kap. 1 a § att fortsätta med serveringen eller, om förbud är en alltför ingripande åtgärd, meddela en varning, om den som bedriver serveringen inte följer bestämmelserna i denna lag. Förbud meddelas för en tid av sex månader räknat från det att den som bedriver serveringen har fått del av beslutet.

Den kommun där serveringsstället är beläget beslutar om ingripande enligt första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2012.

Förteckning över remissinstanserna

1. Förvaltningsrätten i Malmö
2. Regelrådet
3. Rikspolisstyrelsen
4. Socialstyrelsen
5. Statens folkhälsoinstitut
6. Länsstyrelsen i Blekinge
7. Länsstyrelsen i Västerbotten
8. Länsstyrelsen i Örebro län
9. Arvika kommun
10. Bodens kommun
11. Danderyds kommun
12. Eskilstuna kommun
13. Falu kommun
14. Gotlands kommun
15. Gävle kommun
16. Göteborgs kommun
17. Härjedalens kommun
18. Jönköpings kommun
19. Karlskrona kommun
20. Karlstads kommun
21. Linköpings kommun
22. Malmö kommun
23. Mölndals kommun
24. Stockholms kommun
25. Strömsunds kommun
26. Sundsvalls kommun
27. Svedala kommun
28. Vansbro kommun
29. Vilhelmina kommun
30. Värmdö kommun
31. Växjö kommun
32. Åre kommun
33. Örebro kommun
34. Blå bandet
35. FAMNA
36. Handikappförbunden
37. Hotell och Restaurangfacket
38. IOGT-NTO
39. Kommunal
40. Kommunala alkoholhandläggares förening (KAF)
41. Landsorganisationen i Sverige (LO)
42. Lika unika, Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning
43. Pensionärernas Riksorganisation (PRO)
44. Riksförbundet PensionärsGemenskap
45. Svenska kommunal pensionärers förbund (SKPF)
46. Svenskt Näringsliv

47. Sveriges bryggerier
48. Sveriges Hotell- och Restaurangföretagare (SHR)
49. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)
50. Sveriges Pensionärs Riksförbund (SPRF)
51. Sveriges Pensionärsförbund (SPF)
52. Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)
53. Vårdförbundet
54. Vårdföretagarna

Prop. 2011/12:61
Bilaga 3

1 Förslag till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622)

Härigenom föreskrivs i fråga om alkohollagen (2010:1622)
dels att 8 kap. 1 och 8 §§ samt 11 kap. 9 § ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas tre nya paragrafer, 8 kap. 1 a och 1 b §§
samt 9 kap. 20 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

1 §

För servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkohol-
drycker krävs tillstånd av den kommun där serveringsstället är beläget
(serveringstillstånd).

Serveringstillstånd som avser servering i inrikes trafik på fartyg, luft-
fartyg eller järnvägståg (trafikservering), meddelas dock av den kommun
där det företag som vill bedriva serveringen har sitt säte, eller där den
person som vill bedriva serveringen har sitt hemvist. Har företaget inte
säte inom landet eller personen inte hemvist inom landet, meddelas till-
stånd av Stockholms kommun.

*Serveringstillstånd krävs dock
inte om serveringen*

*1. avser ett enstaka tillfälle för i
förväg bestämda personer,*

*2. sker utan vinstintresse och
utan annan kostnad för deltagarna
än kostnaden för inköp av dryck-
erna, och*

*3. äger rum i lokaler där det inte
bedrivs yrkesmässig försäljning av
alkohol- eller lättdrycker.*

Detaljhandelsbolaget får utan hinder av bestämmelserna i första stycket
anordna provning av alkoholdrycker för allmänheten enligt riktlinjer i
avtalet mellan staten och bolaget.

1 a §

*Serveringstillstånd krävs inte om
serveringen*

*1. avser ett enstaka tillfälle för i
förväg bestämda personer,*

*2. sker utan vinstintresse och
utan annan kostnad för deltagarna
än kostnaden för inköp av dryck-
erna, och*

*3. äger rum i lokaler där det inte
bedrivs yrkesmässig försäljning av
alkohol- eller lättdrycker.*

1 b §

Serveringstillstånd krävs inte för servering till de boende och deras närstående på sådana särskilda boenden som

1. avses i 5 kap. 5 § andra stycket och 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) och 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, och

2. tillhandahåller måltidsservice.

Den som bedriver alkoholserving enligt första stycket ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För egenkontrollen ska det finnas ett för verksamheten lämpligt program.

8 §

Servering av folköl får, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, ske om verksamheten bedrivs i sådana lokaler eller andra utrymmen i byggnader eller transportmedel som

1. ingår i anläggningar som är godkända enligt föreskrifter meddelade med stöd av 7 § 1 livsmedelslagen (2006:804) eller registrerade enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 av den 29 april 2004 om livsmedelshygien, och

2. är avsedda för stadigvarande verksamhet med livsmedel och där mat serveras samtidigt.

Utan hinder av första stycket får folköl serveras i sådana fall som anges i 1 § *andra stycket* samt av den som innehar serveringstillstånd.

Den som avser att bedriva servering av folköl ska anmäla verksamheten hos den kommun där serveringen ska ske. Servering får inte påbörjas innan anmälan har gjorts. Vad nu sagts gäller inte i fall som avses i 1 § *andra stycket* eller den som har serveringstillstånd.

Den som är anmälningskyldig enligt tredje stycket ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För egenkontrollen ska det finnas ett för verksamheten lämpligt program.

Utan hinder av första stycket får folköl serveras i sådana fall som anges i 1 a §, 1 b § eller av den som innehar serveringstillstånd.

Den som avser att bedriva servering av folköl ska anmäla verksamheten hos den kommun där serveringen ska ske. Servering får inte påbörjas innan anmälan har gjorts. Vad nu sagts gäller inte i fall som avses i 1 a §, 1 b § eller den som har serveringstillstånd.

9 kap.
20 §

Kommunen får förbjuda den som bedriver servering av alkoholdrycker på särskilda boenden enligt 8 kap. 1 b § att fortsätta med serveringen eller, om förbud är en alltför ingripande åtgärd, meddela en varning, om den som bedriver serveringen inte följer bestämmelserna i denna lag. Förbud meddelas för en tid av sex månader räknat från det att den som bedriver serveringen har fått del av beslutet.

Den kommun där serveringsstället är beläget beslutar om ingripande enligt första stycket.

11 kap.
9 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet säljer eller lämnar ut alkoholdrycker i strid med 3 kap. 7 eller 8 § till någon som inte har uppnått föreskriven ålder eller som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel, eller vid partihandel underlåter att på sätt som föreskrivs i 4 kap. 3 § förvissa sig om att köparen har rätt att återförsälja eller köpa in varan döms för *olovlig dryckeshantering* till böter eller fängelse i högst sex månader.

För olovlig dryckeshantering döms också den som

1. förvarar alkoholdryck i strid med 3 kap. 2 § första stycket eller 8 kap. 24 § tredje stycket,
2. tillåter alkoholförtäring i strid med 8 kap. 24 § första eller andra stycket, *eller*
3. säljer folköl i strid med förbud som meddelats enligt 9 kap. 19 §, *eller*
4. serverar alkoholdrycker i strid med förbud som meddelats enligt 9 kap. 20 §.

Till ansvar ska inte dömas den som i strid med 3 kap. 2 § första stycket eller 8 kap. 24 § tredje stycket förvarar alkoholdryck, om det av omständigheterna framgår att drycken var avsedd för annat än försäljning eller förtäring på platsen.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2012.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2011-12-20

Närvarande: F.d. justitierådet Dag Victor samt justitieråden Lennart Hamberg och Per Virdesten.

Alkoholservering på särskilda boenden

Enligt en lagrådsremiss den 15 december 2011 (Socialdepartementet) har regeringen beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Charlotte Lönnheim.

Förslaget föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

8 kap. 1 b §

I paragrafen görs ett undantag från kravet på serveringstillstånd för att servera spritdrycker m.m. när det gäller särskilda boenden. De personer som enligt lagförslaget ska kunna serveras utan tillstånd är ”de boende och deras närstående”.

I författningskommentaren anges att med ”närstående” avses en person inom familjen eller bland de närmaste släktingarna eller någon annan person som den enskilde anser sig ha en nära relation till.

Termen ”närstående” används i olika lagstiftningar med delvis skiftande innebörd. Detta får i och för sig accepteras. Att låta den boendes subjektiva uppfattning om hur nära en relation är till en viss person vara avgörande för om kravet på serveringstillstånd inte ska gälla är emellertid knappast lämpligt, inte minst mot bakgrund av att servering utan tillstånd är straffsanktionerat.

Det har vidare vid föredragningen bekräftats att avsikten är att rätten att servera närstående utan tillstånd ska förutsätta att serveringen sker vid besök hos en boende. Detta kan dock knappast utläsas av den föreslagna lydelsen.

Enligt vad som framkommit vid föredragningen tar det föreslagna undantaget, förutom på den boende själv, närmast sikte på personer som besöker den boende. Inledningen till paragrafen skulle därmed lämpligen kunna formuleras på följande sätt:

Serveringstillstånd krävs inte för servering till en boende och besökare till denne på sådana särskilda boenden som...

Enligt första stycket 2 ska som ytterligare villkor för undantag från krav på serveringstillstånd gälla att ”det särskilda boendet” tillhandahåller måltidsservice. Avsikten har dock inte varit att ställa upp ett krav på att ”det särskilda boendet” självt bedriver servicen. Undantaget är avsett att gälla även om denna t.ex. lagts ut på entreprenad. För att detta

klart ska framgå kan första stycket 2 formuleras på förslagsvis följande sätt:

Prop. 2011/12:61
Bilaga 5

2. vid vilka måltidsservice tillhandahålls.

9 kap. 20 §

Kommunen ska enligt den föreslagna bestämmelsen kunna förbjuda fortsatt servering eller meddela varning om den som bedriver serveringen inte följer bestämmelserna i lagen. Det anges inte närmare vilka bestämmelser i lagen som avses. Under remissbehandlingen av utredningsförslaget efterlystes sådana preciseringar.

Bestämmelserna om servering av alkoholdrycker i 8 kap. alkohol-lagen är i flertalet fall enbart inriktade på sådan servering som kräver tillstånd, men de allmänna bestämmelserna om åldersgräns samt om ordning och nykterhet i 3 kap. 5, 7 och 8 §§ måste vara tillämpliga även för servering vid ett särskilt boende. Om det inte bedöms finnas behov av att kunna meddela förbud även i andra fall skulle bestämmelsens första stycke kunna preciseras och förslagsvis utformas enligt följande:

Kommunen får förbjuda den som bedriver servering av alkoholdrycker på särskilda boenden enligt 8 kap. 1 b § att fortsätta med serveringen eller, om förbud är en alltför ingripande åtgärd, meddela en varning, om den som bedriver serveringen inte följer bestämmelserna i denna lag om åldersgräns för servering eller i fråga om ordning och nykterhet. Förbud meddelas för en tid av sex månader räknat från det att den som bedriver serveringen har fått del av beslutet.

Socialdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 februari 2012

Närvarande: Statsrådet Björklund, ordförande, och statsråden Bildt, Ask, Larsson, Erlandsson, Carlsson, Borg, Sabuni, Adelsohn Liljeroth, Tolgfors, Ohlsson, Attefall, Engström, Kristersson, Hatt, Ek, Lööf

Föredragande: statsrådet Larsson

Regeringen beslutar proposition Alkoholservering på särskilda boenden